

Lausunto eduskunnan maa- metsätalousvaliokunnalle 8.12.2020

Asia: 2719/00 00 02 00/2020

Viite: VNS 3/2020 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa.

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta antaa monipuolisen kokonaiskuvan Suomen toimista kestävän kehityksen edistämiseksi niin kansallisesti kuin globaalisti. On hyvä, että selonteossa pureudutaan sekä kestävyystavoitteissa edistymiseen, että politiikan ja seurannan kehittämistarpeisiin. Eri kestävyystavoitteita käsittelevät kuvaukset osoittavat, että monia hyviä toimia kestävän kehityksen edistämiseksi on jo ryhdytty toteuttamaan. Kokonaisuudessaan luonnonvara-alaan liittyvät toimenpiteet ovat kuitenkin ympäristöpainotteisia, talousnäkökulmat sekä sosiaaliset vaikutukset jäävät vähälle huomiolle.

Kommentit yksittäisiin kestävyystavoitteisiin

Luonnonvarakeskuksessa on tehty huomioita seuraavista kestävyystavoitteista:

TAVOITE 2: Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävää maataloutta. Kestävän ruokajärjestelmän kehittäminen-tavoitteen osalta selonteko nostaa esiin keskeisiä asioita ilmastonäkökulmasta katsottuna, kuten turvepeltojen raivauksen vähentäminen sekä ruoantuotantoon soveltumattomien peltojen poisto maatalouskäytöstä. Viimeaikaisten selvitysten mukaan nykyohjauksella ei ole päästy maataloudessa alenevaan päästökehitykseen. Koska EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ei tarjoa tähän riittävän konkreettisia toimenpiteitä, kestävää pellonkäyttöä tulee edistää erityisen tehokkaasti Suomen kansallisilla toimilla. Selvitys voisi ottaa kantaa, mitkä ovat sellaiset tulevaisuuden ruuantuotantovaihtoehdot, jotka edistäisivät myös suomalaisen ruoka-alan kilpailukykyä. Tästä esimerkkinä voidaan mainita esimerkiksi uudenlaisten proteiininlähteiden kehitys ja tämän myötä tarve uudenlaisten arvoketjujen luomiseen ruuantuotannossa. Koronakriisin myötä on hyvä tarkastella kriittisesti myös kansallista ruokaturvaa ja ruuantuotannon muutosjoustavuutta globaalista näkökulmasta.

TAVOITE 7: Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille. Uusiutuvan energian lisäämisen yhteydessä mainittu biokaasuohjelma ja biokaasuinvestointien tuet ovat tärkeitä sikäli, että biokaasun energiaa voidaan ohjata korvaamaan fossiilisia polttoaineita ja tuomaan säättövoimaa mm. tuuli- ja aurinkoenergian tuotannon vaihteluihin. Samalla voidaan myös lisätä ravinteiden kierrätystä, lisätä peltomaan orgaanisen aineen (hiilen) määrää ja saavuttaa päästövähennyksiä mm. maataloudessa ja jätteiden käsittelyssä. Tuotannon kestävyysvarmistamiseksi biokaasutuotannossa on kuitenkin vaadittava hyviä, päästöjä minimoivia käytäntöjä koko toimintaketjussa (ml. syötteiden hankinta, prosessi, lopputuotteiden varastointi, kuljetus ja käyttö). Vain näin voidaan varmistaa biokaasutuotannon olevan hallituksen ilmastotavoitteiden mukainen toimenpide.

TAVOITE 13: Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan. Suomen hiilineutraaliustavoite on mahdollista saavuttaa vain, jos maankäyttösektori pysyy hiilinieluna tulevaisuudessakin. Selonteossa ei selvästi todeta tarvetta uudelleensuunnata tukia, jotka

kannustavat jatkamaan runsaasti päästöjä aiheuttavaa turvemaapeltojen käyttöä ja jopa turvemaapeltoalan laajentamista. Luonnonvarakeskuksen analyysin mukaan *maankäyttösektorin päästövähennyksistä isot mahdollisuudet ovat nimenomaan turvepelloilla*. Turvepelto ovat selvästi suurin yksittäinen hiilidioksidin päästölähde maataloudessa. Turvepeltojen raivaaminen tulee saada loppumaan kokonaan, sillä muutoin sen aiheuttama päästöjen nousu jättää alleen muiden päästöjen alenevan kehityksen, ja kokonaispäästöt maataloudessa ja LULUCF-sektorilla eivät laske hyvistäkin toimenpiteistä huolimatta. Keskeisiä toimenpiteitä ovat turvepeltojen ennallistamiseen tähtäävällä pohjaveden pinnan nostolla ja metsityksellä. Kannusteita tulisi luoda turvepeltojen viljelystä luopumiseen ja vesitalouden ennallistamiseen erityisesti silloin, kun pelto eivät tuota ruokaa eivätkä rehua ja niiden merkitys biodiversiteetin säilyttämisessä on vähäinen.

Maankäyttösektorilla päästöjä tuottavat *myös ojitettujen metsätalouskäytössä olevien turvemaiden maaperä*. Ojitettujen turvemaametsien puusto on noin 13 miljoonan CO₂-ekvivalenttitonniin suuruinen hiilinielu, mutta maaperän päästöt leikkaavat turvemaametsien hiilinielun noin 6 miljoonaan CO₂-ekvivalenttitonniin. Ravinteisten turvemaametsien maaperän ilmastopäästöjä on syytä hillitä metsänhoitomenetelmiä kehittämällä. Turvemaametsissä avohakkuu ja kunnostusojitus johtavat sekä ilmastopäästöjen että vesistökuormituksen kasvuun. Metsätalouden kannustejärjestelmää ollaan parhaillaan uudistamassa ja on välttämätöntä uudelleensuunnata tuet niin, että ne ovat metsänkasvatustavan suhteen neutraaleja eivätkä *kannusta ilmastopäästöjä ja muuta ympäristökuormitusta lisääviin toimiin*.

TAVOITE 14. Säilyttää meret ja merten tarjoamat luonnonvarat sekä edistää niiden kestävää käyttöä. Itämeren suojelun ja maatalouden vesiensuojelun yhteydessä on listattu useita tärkeitä toimenpiteitä vesien paremman ekologisen tilan saavuttamiseksi. Maatalouden lisäksi huomiota tulee kiinnittää metsätalouden vesistökuormitukseen. Monimuotoisuuden kato on niin merkittävää, että alueellisen suojelun tai sääntelyn lisäksi vesiympäristöjä tulee myös ennallistaa

TAVOITE 15. Suojella maaekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestävää käyttöä; edistää metsien kestävää käyttöä; taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen. Määriteltäessä Suomen nykytilannetta kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG 15) valossa mainitaan myös että "Metsäkadon vähentämismahdollisuuksia on selvitetty". Tämä on totta, mutta toisaalta se on riittämätöntä, sekä kestävän kehityksen tavoitteiden valossa, että Suomen ilmastopolitiikan tavoitteiden saavuttamisen kannalta. Tällä hetkellä metsäkadosta aiheutuu noin 3 milj. tonnin CO₂ päästöt vuosittain, mikä määrällisesti vastaa hallituksen tavoitetta maankäyttösektorin päästövähennyksistä vuoteen 2035 mennessä. Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan metsäkadon puolittaminen toisi noin -0.7 milj. tonnin CO₂ vuosittaisen päästövähennyksen vuoteen 2035 mennessä. Turvepeltojen raivauksen aiheuttama metsäkadon tulisi olla erityisesti fokuksessa, koska sen lopettamisella olisi suuret vaikutukset myös ruuantuotannon kestävyuden ja ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Metsähallituksen osalta SDG 15 tavoitteissa mainitaan: "Metsähallituksen vuotuisessa tuloutusvaatimuksessa otetaan nykyistä vahvemmin huomioon vaikutukset hiilinieluun ja luonnon monimuotoisuuteen metsätalouden ja teollisuuden puuntarpeen rinnalla. (15.2.)". On totta, että

Metsähallituksen taloudellista tuloutusvaatimusta kevennettiin vuonna 2020 mahdollistaen suuremman hiilen sidonnan valtion mailla. Toisaalta Metsähallituksen metsäomaisuuden käytön optimointia tulisi tarkastella useiden eri tavoitteiden näkökulmasta samanaikaisesti. Tämä on mahdollista tehdä nykyisillä metsäsuunnitteluohjelmistoilla, jossa esimerkiksi optimoidaan hiilen sidontaan tiettyjen rajoitteiden vallitessa (esim. hakkuukertymä).

Pitkäjänteisyys, politiikkajohdonmukaisuus ja seuranta

Pitkäjänteisyys: Agenda2030 tarjoaa laajan kehyksen kestäväen kehityksen mukaiselle yhteiskunnan kehittämiseksi. Se tarvitsee tuekseen yli hallituskausien menevää politiikkaohjausta. On hyvä, että Suomessa Rinteen-Marinin hallitusohjelma on ottanut kestäväen kehityksen ohjelman keskiöön. Tätä lähestymistapaa tulisi noudattaa tulevaisakin hallitusohjelmissa ja kehittää eteenpäin niin, että kestävyden tavoitteet ja niiden yhteisvaikutukset tulevat tarkastelluiksi systemaattisesti.

Politiikkajohdonmukaisuus: Kestävyden ongelmat ja niiden ratkaisut ovat luonteeltaan hyvin moniulotteisia ja tietyn alueen luonteeseen (luonto, väestö, elinkeinorakenne) liittyviä. Jatkossa panoksia tulisi lisätä yhä enenevässä määrin eri toimienpiteiden välisiin yhteis- ja ristikkäisvaikutuksiin ja huolehtia poikkisektorialisesta politiikkajohdonmukaisuuden kehittämisestä. Esimerkiksi, maa-, metsä-, riista ja kalatalouden ympäristövaikutukset ovat monimutkainen kokonaisuus. Eri toimien yhteisvaikutuksiin sekä sosiaaliin ja alueellisiin eroihin liittyvää tutkimusta pitää vahvistaa. Vaikka toimenpiteillä on kiire, on huolehdittava myös riittävästä riskien tunnistamisesta uusien mahdollisten kestävyysongelmien ehkäisemiseksi. Systemisen ennakoitintutkimuksen ja kokeilujen tärkeys korostuu, ja on hyvä, tähän on kiinnitetty huomiota (s. 96).

Toimintamalli: Suomessa on kansainvälisestikin arvioituna korkeatasoinen toimintamalli kestävyden edistämiseksi. Tieteen ääntä toimintamallissa edustaa Kestäväen kehityksen asiantuntijapaneeli. Ottaen huomioon kestävyyskysymysten laaja-alaisen ja moniulotteisen luonteen, kestävyyspaneelin toimintaa tulisi nykyisestään vahvistaa, jotta se pystyisi paremmin täyttämään paikkansa kestävyteen liittyvässä tiedeneuvonnassa.

Seuranta: Suomessa on käytössä kaksi eri indikaattorijärjestelmää: YK:n tavoitteiden mukainen järjestelmä sekä Suomen oma kansallinen järjestelmä, jossa on 10 koria ja reilut 40 indikaattoria. Kansallinen järjestelmä on osin päällekkäinen YK:n indikaattorijärjestelmälle, mikä tuottaa lisätyötä seurantaan ja voi aiheuttaa sekaannusta. Kansallisella indikaattorijärjestelmällä voidaan kuitenkin tuottaa tarkempaa tietoa suomalaisen päätöksenteon käyttöön sellaisista asioista, jotka ovat Suomen kestäväen kehityksen kannalta olennaisia. Siksi Luonnonvarakeskus puoltaa sen olemassaoloa ja kehittämistä.

Lausunnon laatimiseen osallistuivat seuraavat Luonnonvarakeskuksen tutkijat: erikoistutkija Meri Kallasvuo, tutkimusprofessori Aleksi Lehtonen, erikoistutkija Sari Luostarinen, tutkimusprofessori Jyrki Niemi, tutkimusprofessori Raisa Mäkipää, erikoistutkija Tiina Nieminen, tutkimusprofessori Kristiina Regina, erikoistutkija Katriina Soini